

Uskumise küsimus

KAI TAAL

muusikaajakirjanik

Lapsena usutakse muinasjutte. Neid meeldib kuulata ja lugeda, ikka ja uuesti, ehkki sisu ja lõpp on juba tuttav. Seda teavad kõik, kes lastega kokku puutunud või oma lapsepõlve mäletavad. Parem kui ühtki sõna ei muudeta, kui ma tean täpselt, mis järgmiseks tuleb. On see soov turvalisuse järele, tahe fantaasiamaailma reaalsuseks muuta? Umberto Eco on võrrelnud narratiivseid tekste ja ajalugu ning püstitanud küsimuse, kumb on tõelisem või kas neil üldse on erilist vahet. Me pole ju realselt kogunud neid ajaloosündmusi, mida teame olevat toimunud. Kust me teame, et kõik juhtus päriselt? Kui meie ajus ja meeles tekitab väljamõeldud tekst suuri tundeid ja tugevaid reaktsioone, siis kas pole see osa meie maailma reaalsusest? Niisiis, kas muinasjuttude uskumine ikka lõpeb lapsepõlves?

Kus on garantii, et see, mida meile iga päev räägitakse ja kirjutatakse, on tõde? Kas te usute uudiseid? Aga poliitikuid? Aga naabrinaist? Aga oma vanaema? Põhjusi kedagi uskuda või mitte on lugematuid ning igal inimesel kindlasti erinevaid. Kas uskuda, mida meil soovivatatakse süüa, millega end ravida? Kas inimesed on nii sarnased?

Muusikast ja muusikutest on kirjutatud lugematuid raamatuid. Tihtipeale kontserdiks valmistudes interpreedid uurivad ja loevad esitatavate teoste ja nende heliloojate kohta, see annab tõl-

genduseks inspiratsiooni, vahel ka lausa kindla kontseptsiooni. Aga mis siis, kui see polegi tõde? Kui loetav tekst on kellegi naljahamba väljamõeldis, kes kunagi aastasadu tagasi pihku itsitades selle kirja pannud? Kas lähtub siis kogu tõlgendus varest? Kas süvenemine ja põhjalikus ikka viib õnnestumisele lähemale või peitub paradoksaalsel kombel edu võti hoopis oskuses elu ja tööd mitte liiga tõsiselt võtta?

Mis on interpreedi edu valem, mida peaks tegema või tegemata jätma, et sünniks täiuslik kontsert? Seda tahaksid ilmselt paljud muusikud ja muusikaõpetajad teada, kuid kardetavasti jääb see igavesti saladuseks. Nii palju kui on inimesi, on ka erinevaid teid ning ma ei usu universaalsetesse lahendustesse. Ilmselt paljud on kogunud, et mõnikord laabub kõik iseenesest, ilma erilise ettevalmistuseta, ning võib ebaõnnestuda, kuigi on põhjalikult oma ülesannetesse ja kohustustesse suhtunud. Kindlasti on ka vastupidiseid näiteid ja ka vahepealseid variante. See ongi elu – pidevas muutumises ja üllatav! Elu on suurem kui kunst, seda pole võimalik loomingu allutada ega selgeks õppida. Küll aga võib elu olla kunstnikule vaimustav mängupartner, kui osatakse mängida – selle sõna igas tähenduses ja kõige paremas mõttes.

Kes on hea ja edukas muusik? Kas see, kellest palju räägitakse ja kirjutatakse ning alati ülivõrdes, kel pole näiliselt mitte kunagi ebaõnnestunud kontserte ega teoseid? Aga mis siis, kui ta on äkki oma särava imago ning kõlavad vastukajad saavutanud hoopis oma hinge müües ning mõjuka sõprus- või vennaskonna abiga? Või on edukas muusik hoopis see, kes eluajal pooltühjadele saalidele esineb või sahtlisse kirjutab, kuid kelle plaadid pärast tema surma ta kuulsaks ja armastatuks teevad? Kes on elanud ja loonud

Mis on interpreedi edu valem, mida peaks tegema või tegemata jätma, et sünniks täiuslik kontsert?

tulevikule? Jällegi, esimene variant ei pruugi alati välistada surmajärgset kuulsust, ka selliseid näiteid on muusikaajaloost. Igaüks valib enda jaoks selle õige õhupalli, millega loodab lendu tõusta. Ja õhupalle, nagu me ühest armastatud lasteraamatust teame, on ju mitmesuguseid.

Ma räägin nüüd nendest kontserdist, mida ma jäin uskuma; nendest muusikutest, kes tundusid tõelised. Ma ei tea, kas nende õnnestumise taga oli suur töö või suur juhus, millises füüsilises ja vaimses toonuses nad loovad ning kas on loota heade kontsertide jätkumist. Elu on täis ootamatusi.

Meeldejääva avalöögi kontserdihooajale andis suurepärase klaveriduo **Kai Ratas** – **Mati Mikalai** kontsert mõõdunud aasta 23. septembril Estonia kontserdisaalis, mis toimus EK ja EILI koostöös. Sel õhtul kuulis publik ka esimest korda uhiuut ja pikisilmi oodatud Steinwayd! Mul on siia maani meeles kontserdi avaloona kõlanud Mendelssohn-Bartholdy “Suveöö unenäo” avaakordide pikk kõla; see oli nii jumalikuult harjumuspäratu selle tuttavliku puuklobina asemel, mis ülemistest registritest juba liiga palju aastaid saali oli kandunud. Kuid loomulikult polnud see kontserdi kõrghetk.

Klaveriduo on kahtlemata kõige keerulisem kammeransambli vorm, nii koosmänguliselt kui ka muusikalise kujunduse poolest. Olles ise aastakümneid

Kus on garantii, et see, mida meile iga päev räägitakse ja kirjutatakse, on tõde?

klaveriansambleid õpetanud, võin selle väite tõestuseks pea panti panna, nagu praegu on kombeks öelda. Kui sünnib õnnestunud kontsert tolles žanris, on tegemist kõrgema pilootaaziga. Ratassepp ja Mikalai ei mängi ainult klaveriduot, vaid annavad mõlemad ka silmapaistvaid soolokontserte ning see lisab minu meelest erilist sära ja sugestiivsust nende ansamblimängu. Öhtu naelaks oli Sergei Prokofjevi süit balletist “Tuhkatriinu” op. 84 kahele klaverile Mihhail Pletnjovi seades, mis oli jõuline ja hästi viimistletud, värvikas ning orkestraalne. Tekkis lausa suur soov seda muusikat tervikuna kuulda, minna teatrisse ning vaadata, kui võrd või kas üldse tants sellele geniaalsele muusikale midagi lisada suudab. Kuid muusika ärkab ellu siiski ainult tänu interpretidele ning mida rohkem see vaimustab, seda paremad järelkult on muusikud. Ratassepp ja Mikalai olid mõlemad terve kontserdi jooksul oma ülesannete kõrgusel ja rohkemgi veel, nende energialaeng ning kõlaliselt rikas mäng olid haaravad. Eraldi kiidaksin Mati Mikalaid, kes sekundeeris vanal ja väsinud Steinwayl mängides uue, särava pilliga nii meisterlikult kaasa, et tihutilugu unustasin, kui erineva kvaliteediga need kaks klaverit on.

Selle teemaga haakub ka **Tallinna Klaveriduo Nata-Ly Sakkos – Toivo Peäske** kontsert 13. jaanuaril Estonia kontserdisaalis, millega tähistati 40 aasta möödumist nende esimesest ühisest esinemisest. Kava oli nõudlik nii tehniliselt kui muusikaliselt, meie vanim ja kogeuim klaveriansambel ei teinud endale mingit hinnaalandust. Sakkos ja Peäske musitseerivad energiliselt ja julgelt, neil on selged ideed ja taotlused, mida nad veenvalt teostavad. Meeldejäävamad olid avaloona esitatud Ester Mägi “Kolm pala” ning Mati Kuulbergi sonaat nr 1 kahele klaverile ning kirsiks juubelitoridil olid muidugi lisapalana mängitud C. D. Ludwigi humoorikad variatsioonid “Happy Birthday” teemale – erakordselt lustlik ja vaimukas muusika ning suurepäraselt esitatud.

Minu kui suure kammerlauuarmastaja rõõmuks on sel hooajal EK ellu kutsunud kontserdisarja “Ilus möldrineiu”. Sarja kunstiline nõustaja pianist **Martti Raide** osaleb ise enamikel kontsertidel ning sellest on ainult hea meel. Mul oli EMTA aegadel suur õnn ja rõõm õppida

lauljate saatmist sarnaselt Martti Raidega professor Vilma Mallese juures. Mallene on küll kahjuks juba palju aastaid meie hulgast lahkunud, kuid tema õpilastes elavad tema nägemused ja väärtushinnangud edasi, samuti füüsiliselt tuntav soojus ja armastus kammerlaulu žanri vastu. Martti Raide on kahtlemata tema koolkonna säravaim esindaja.

9. detsembril esinesid metsosopran **Helen Lepalaan** ja **Martti Raide**, kavas Franz Schuberti, Richard Straussi ja Hector Berlioz'i laulud. Estonia kontserdisaal minu meelest kammerlauluks eriti ei sobi ning ehkki esinejad ja klaver olid väga head, jäi mulje just saali suurusest ja tühjusest johtuvalt pisut kahvatuks. Kõige meeldejäävamalt esitati Straussi laule ning suurepärase oli lisapalana kõlanud “Seguidilla” Bizet’ “Carmenist”. Raekoja saalis 17. jaanuaril toimunud kammerkontsert, kus esinesid **Arete Teemets – Martti Raide** ning **Pavlo Balakin – Sten Lassmann**, oli palju elamuslikum. See saal sobib *Lied*’i kontserdiks palju paremini, hoolimata kehvast klaverist ning väljast kostuvast müra – publik on esinejatele lähemal, kõlavärvid ei haju, akustika on parem. Sopran Arete Teemets on vokaalselt ja sisuliselt tugev laulja, väga musikaalne ja loomulik. Schuberti ja Straussi laulud olid esitatud heas saksa keeles ja selge diktsiooniga ning suurepärasel ansambelis pianistiga – harva näeb, et laulja jälgib nii palju pianisti ning võtab üle klaverist kostvaid impulsse. Raide on pianistina täpne ja tundlik, tema mäng on kõlaliselt peen ja karakteritelt vaheldusrikas. Mul on erili-

ne nõrkus interpretide vastu, kelle mängus on aukohal läbipaiste ja -tõetatud faktuur, ning Raide pakub kõrvale gurmeetoitu. Omaette elamus on jälgida, kuidas Raide juhivad ja kujundab teost end ise peale surumata, millised repliigid ja kujundid ilmestavad klaveripartiid ning kuidas seejuures pidevalt arvestatakse laulja hääle registritega. See kõik nõuab suurt meisterlikkust. Kontserdi lõpunumbrina esitatud Schuberti trio “Karjane kaljul” soprani-

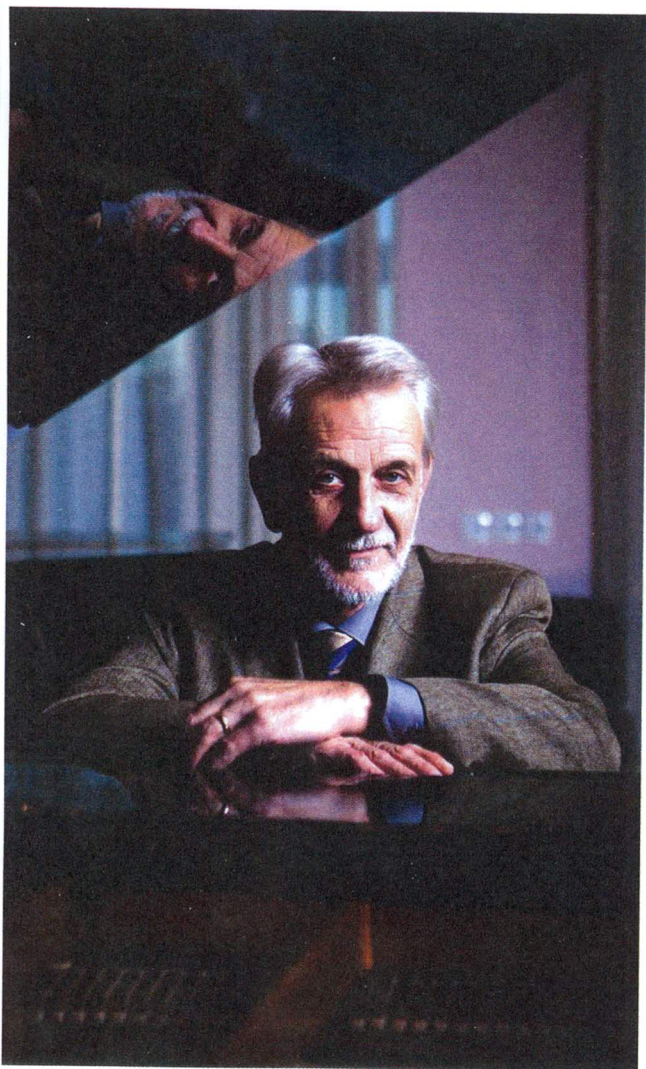

Tallinna Klaveriduo Nata-Ly Sakkos – Toivo Peäske täitus 40 aastat esimesest ühisest esinemisest.

le, klarnetile ja klaverile (kaastegev **Toomas Vavilov**) oli öhtu säravaim ja kauneim osa. Mehiselt sekundeerisid neile bass Pavlo Balakin ja Sten Lassmann, verivärske duo esitas Schuberti laule ning Mussorgski “Surma laulud ja tantsud”. Erinevalt Raidest pole Lassmannil minu teada pikemat koostööd lauljatega olnud ning ka Balakin

pole kammerlauluga palju tegelnud. Nende koostöö algus on igatahes paljutöotav, mõlema helilooja teostes oli rohksti head ja mõjuvat.

Imekauni kontserdi andis **Tallinna Kammerorkester Risto Joosti** juhatusel 4. oktoobril Estonia kontserdisaalis ning nagu viimasel ajal tavaline, oli jälle kahjuks liiga vähe rahvast seda kuulama jõudnud. Kava raamisisid C. Ph. E. Bachi ja Haydni sümfooniad, kus nautisin orkestri nõtket, elavat musitseerimist ning

fluidumit, mis täitis saali kontserdi esimesest noodist alates. Õhtu solist **Martin Kuuskmann** esitas koguni kaks teost, Hummeli fagotikontserdi F-duur S.63/WoO 23 ja Mozarti fagotikontserdi B-duur KV 191. Väga suur ülesanne interpreedile, eriti puhkpillimängijale, liiatigi kui mõlemad teosed on ääretult nõudlikud ning eeldavad tipposkustega

interpreeti. Kuuskmann on kahtlemata särav virtuoos, väga hea tehnika, meisterliku artikuleerimise ja fraseerimisega, aga mitte ainult: ta on samavõrra ka poeet. Tema isikupärane toon pole eriti fagotilik, pigem midagi saksofoni ja bassklarneti vahepealset: pisut sume, unelev, luues kohati assotsiatsioone džässiklubiga. Kui tihtipeale üritatakse fagotikõla muuta tugevamaks ja säravamaks, siis Kuuskmann seda ei taotle, tema mäng on küll suhteliselt vaikne, kuid

kuna väljendus on niivõrd huvitav, siis see ei häiri. Nii on pilli kõla ka inimhäälega sarnasem ning kõnetab isiklikumalt. Kuuskmanni *rubato*'d olid imetlusväärased, ka 16-ndiknoote mängib ta sellise vabadusega, mida harva kuuleb. Isegi kiires tempos suudab ta teha agoogikat ja artikulatsiooni muuta, meisterlikkust oli kuulda nii tooni valitsemisel kui kõrgete nootide mängimisel. Mozarti kontserdi II osa oli nõiduslikult ilus ning Hummeli kontserdi III osa nõtkus, paindlikkus ja tantsulisus haarasid jäägitult. Kauniks liisapalaks oli Tõnu Kõrvitsa "Puudutus" – armastatud koorilaulu verivärskel versioon soolofagotile, alles esinemispäeva hommikul heliloojalt kätte saadud!

Nii mitmestki kontserdist jääb ruumipuudusel kahjuks kirjutamata. Näiteks omaette artiklit väariks nii ERSO kontsert Vello Pähna dirigeerimisel 12. detsembril, kus tõelise katarsise tekitas Bruckneri sümfoonia nr 7, või Põhja- maade Sümfooniaorkestri kontsert 5. detsembril Anu Tali juhatusel, mil kõlasisid väga haaravad Pärdi "Silouan's Song" ja Brahmsi sümfoonia nr 4. Kuid kirja-

Me oleme nii uhked oma kultuuri, sealhulgas ka muusika kõrge taseme üle. Kas oskame seda hoida?

sõna jääb nii ehk naa kahvatuks kontserdisaalis toimuva müsteeriumi kirjeldamiseks.

Mind ehmatab, kui tühjad on tihtipeale kontserdisaalid. Eesti Kontserdi korraldatud kontsertide sooduspilet on enamasti 11 eurot ja õigus seda saada on õpilastel, üliõpilastel, pensionäridel, muusikaõpetajatel. Ma sooviksin väga näha kedagi nimetatud rühmadest, kellele see on tõesti soodus! Praeguses Eesti vabariigis, praeguste sissetulekute juures! Klassikalise muusika õppuritele ja õpetajatele on kontsertidel käimine õppeprotsessi osa ja mida harvem seda on, seda rohkem kannatab tulevikus meie muusikute tase. Kui just tasuta ei saa (aga olen kuulnud, et näiteks teatritudengid tihtipeale saavad etendusele tasuta sisse!), siis võiks pilet olla üliodav, et raha pärast kontserdile minemata ei jääks. Kui saal on niikuinii pool- või kolmveerandtühi, siis kas tõesti poleks võimalik näiteks tund aega enne kontserti müüa muusikaõppuritele odavaid, näiteks paari-kolmeeuroseid pileteid? Ja muusikaõpetajatele mitte kallimaid kui viis eurot? Tean juhtumeid, kus hiljutisele klaverifestivalile jäi klaveriõpilastel minemata, sest pilet oli liiga kallis. Elu on niikuinii kiire, kohustusi palju ja kontserdisaalile "konkurente" kuhjaga. Selline olukord pole jätkusuutlik. Me oleme nii uhked oma kultuuri, sealhulgas ka muusika kõrge taseme üle. Kas oskame seda hoida? Kas võiks eespool välja pakutu kõnetada võimalikke sponsooreid ja metseene, kui EKL pole võimalik pileti hinda langetada – Eesti kultuuri hüvanguks, meie muusikute kõrge taseme kestmise huvides? Kontsertidel käimine on n oluline. Minu põlvkonnakaaslased said õpilastena kontserdile tihtipeale tasuta sisse, kontserdid olid elu igapäevane osa, kontserdisaalid teine kodu. Jah, siis olid teised ajad, kuid äkki leiab ka tänapäeval lahendusi. Ma usun, et see peaks olema võimalik, raha pole ju maailmast kadunud.